ف. داستایفسکی

کولگیلی آدم‌نینگ توشلری

I

مېن کولگیلی آدممن. اېندی اولر مېنی غیرت جِنّی دېب اتشه‌دی. اگر مېن راستدن هم جِنّی بۏلیب قالگنیمده‌ـکو، بو ینگی نامدن ارپه بۏیی اۏسر اېدیم. لېکن، افسوس که، اېندی مېن اولرگه پروا قیلمه‌یمن، اېندی اولرنینگ برچه‌سی مېن اوچون عزیز - حتا که اوستیمدن کولگن چاغلریده هم، تۏغریسی، شونده اولرنی ینه یم یخشی کۏریب کېته‌من. اولرگه قره‌ب توریب مېنی غم باسه‌دی‌ـده، بۏلمه‌سه، اولرگه قۏشیلیب کولگن بۏلردیم. اۏز تورقی‌ـطراوتیم کولگیلی بۏلگنلیگیدن اېمس، یۏق، اولرنی سویگنیمدن! مېنی شونینگ اوچون غم باسه‌دی که، اولر حقیقتنی بیلمه‌یدیلر - مېن بۏلسم بیله‌من. آه، حقیقتنی یالغیز اۏزینگ بیلسنگ، نقدر آغیر‌ـه! لېکن اولر بونی توشونمه‌یدی. یۏق، توشونیشمه‌یدی.

بیر وقتلر مېن کولگیلی بۏلیب تویولگنیمدن جوده‌ـجوده اۏکینردیم. کولگیلی بۏلیب تویولمسدیم، چیندن هم کولگیلی اېدیم. کیم بیلسین، بلکه مېن توغیلگنیمدن بویان شونده‌ی‌ـدیرمن، بلکه آلتی‌ـیېتّی یاشیمدناق شونده‌یلیگیمنی بیلگن‌ـدیرمن. کېپن مکتبده، اوندن سۏنگ بیلیم یورتیده اۏقیدیم. اما، نچاره، قنچه کۏپ اۏقیسم، شونچه کۏپ اوقدیم که، کولگیلی آدم اېکنمن. گۏیا یونیورسیتیده اۏقیتیله‌دیگن برچه علملر بو جِن اورگور صفتیمنی اثباتلش و اوقتیریش اوچون‌گینه یره‌تیلگندېک اېدی. حیاتده هم یۏلیم خودّی اۏقیشده‌گیدېک بۏلدی. ییللر اۏته بارگن سیین اۏزیم‌نینگ مسخره‌آمېز قیافه‌م تۏغریسیده‌گی فکر مییه‌مگه قۏرغاشیندېک قوییله بېردی. کس هم، ناکس هم مېنینگ اوستیمدن کولردی. اما اولرنینگ فهمی یېتمس اېدی که، کولگیلی اېکنلیگیمنی اېنگ کۏپ بیله‌دیگن کیشی بیرته بۏلسه، اۏشه مېن اۏزیم اېدیم. مېنگه الم قیله‌دیگن جایی هم شو اېدی که، اولر بونی بیلمسدی. لېکن بونگه اۏزیم عیبدارمن. مېن ازلدن نهایتده مغرور اېدیم، باشیمنی کېسسه‌لر هم، بیرار کیشی آلدیده اۏز عییمگه اقرار بۏلیشنی ایسته‌مسدیم. مغرورلیگیم ییل سیین گزک آلیب باره بېردی. مبادا شیطان یۏلدن اوریب، بیرار کیشی آلدیده بونی تن آلیب قۏیگوده‌ی بۏلسم بار می، چمه‌مده، اۏشه کونی‌ـیاق پېشانه‌مگه تۏپّانچه تیره‌ب، مییه‌منی دلوه‌ـدلوه قیلیب تشلردیم. آ، اۏسمیرلیک چاغلریم، بیر کونی برداشیم توگه‌یدی‌ـیو، اۏرتاقلریم آلدیده بونی تن آلیب قۏیه‌من، دېب قنچه‌لیک اېزیلردیم‌ـه. لېکن اۏزیم‌نینگ بو صفتیمنی ییلدن‌ـییل کۏپراق انگله‌ی بارگن بۏلسم‌ـده، اولغه‌یگچ، نېگه‌ـدیر اونگه بیرآز بېپروا قره‌یدیگن بۏلدیم. هه، چیندن هم «نېگه‌ـدیر»، چونکه مېن اونینگ باعثینی حلی هم بیلمه‌یمن. احتمال، بونگه ایچیمده‌گی بیر اۏزگریش سبب بۏلگن‌ـدیر. اۏشه پیتلرده مېنینگ یوره‌گیمنی بوتون بارلیغیمدن کۏره یوکسکراق بیر اعتقاد یوزه‌سیدن دهشتلی غصه قاپله‌گندی. مېن دنیاده همیشه همه نرسه بریبیر‌ـکو دېگن فکرگه ایشانیب قالگن اېدیم. مېن بونی، اېه‌ـهې، الّه‌ـقچان سېزگنمن، لېکن بولتور کوتیلمه‌گنده اونگه تماماً ایمان کېلتیردیم. بیردن عالم‌نینگ بود و نابودی مېن اوچون بریبیر اېکنلیگینی، دنیانی سوو باسسه، تۏپیغیمگه چیقمسلیگینی بوتون بارلیغیم بیلن تویدیم. سۏنگ یان‌ـوېریمده هېچ نیمه یۏقلیگینی حس قیلدیم. باشده خَیالیمگه: «آلدین قنچه کۏپ نرسه بار اېدی‌ـیه»، دېگن فکر کېلدی. سۏنگ آلدین هم هېچ نیمه بۏلمه‌گن‌ـو، فقط مېنگه باردېک تویولگنلیگینی فهمله‌دیم. سېکین‌ـسېکین مېن بوندن کېپن هم هېچ قچان هېچ نیمه بۏلمسلیگیگه ایشانچ حاصل قیلدیم. شونده مېن بیردنیگه آدملردن آغرینمه‌یدیگن، اولرنینگ بار‌ـیۏقلیگینی هم پَیقه‌مه‌یدیگن بۏلدیم. بو حتا ارزیمس میده‌ـچویده‌لرده هم کۏرینیب قالدی. مثلاً، مېن کۏچه‌دن اۏته‌یاتیب آدملرگه اوریلیب کېته بېرردیم. یۏق، بو

اؤیچنلیگیمدن ایمس ایدی، مېن اونده اؤیلشنی بوتونله‌ی بس قیلگن ایدیم. مېنگه شونچه که همه نرسه بریبیر ایدی. دنیادن آسوده بؤلیب، بیرار معمانی حل ایتسم-کو، خداگه شکرانه‌لر اؤقیردیم-ه، لېکن مېن هېچ وقانی حل ایتمه‌دیم. ایسیز، بیر دنیا مسأله بار ایدی-یه. اما مېنگه بریبیر بؤلیب قالدی و جمعی‌که جومباقلر مېندن اوزاقلشدی-کېتدی.

بونی قره‌نگ که، شوندن کېین مېن حقیقتگه یېتیشدیم. مېن اونگه بولتور اوچینچی نوامبر کونی یېتیشگن بؤلسم، اوندن کېینگی حیاتیم‌نینگ هر بیر ثانیه‌سینی هم خاطرله‌ی آله‌من. اؤشنده قاپ-قارانغی کېچه ایدی. مېن ساعت اؤنگه یقین اویگه قَیتدیم. ایسیمده، حتا طبیعت‌نینگ اؤزیده هم بوندن آرتیق ظلمات بؤلیشی ممکن ایمس، دېب اؤیله‌دیم. یامغیر تون بؤیی یاغدی، بو - ساووق، بې‌خاصیت، حتا قنده‌ی-دیر واهمه‌لی، آدملرگه روی-راست یامانلیک ساغینگن یامغیر ایدی، هه، مېن بونی یخشی ایسله‌یمن. ساعت اؤن بیرلرده ایسه یامغیر بیردن تیندی، اطرافنی بؤغیق رطوبت قاپله‌دی، هوا نمچیل، ساووق ایدی. کؤچه‌ده‌گی هر بیر تاشدن هم، جِن‌کؤچه‌لرنینگ اوچ-اوچلریدن هم آغیر بوغ کؤتریلردی. شو پیتده همه چیراقلر اؤچیب قالسه قنده‌ی ساز بؤلردی-یه. چیراقلر بارلیگی کؤنگیلنی خیره قیله‌دی، چونکه اولر شونده‌ی بیر رسوا منظره‌نی یاریتیب توره‌دی-ده. شو کونی مېن توز تاتمه‌دیم حساب، آقشام توشگندن باشلب بیر انجنیرنینگ یانیده اؤتیردیم. اونینگ آلدیده ینه ایکّی آشناسی بار ایدی. مېن بیر آغیز هم گپیرمه‌دیم، افتیدن، اولرنینگ جانیگه هم تېگدیم. اولر قنده‌ی-دیر بې‌حیا گپ ایتدیلر، بیردن نیمه‌دن-دیر توتقیب کېتدیلر. لېکن مېن سېزیب تورگن ایدیم که، اولرگه هم بریبیر، قیزیشگنلری ایسه شونچه‌که. مېن بونی آچیق ایتیب قۏیه قالدیم: «جنابلر، - دېیمن، - اخیر، سیزلرگه بریبیر-کو». اولر خفه بؤلیشمه‌دی، فقط بیرگه‌لشیب مېنینگ اوستیمدن کولیشدی. سببی، مېن بونی طعنه-تنبیه‌سیز، شونچه‌که مېنگه بریبیر بؤلگنی اوچون ایتگندیم. مېنگه بریبیرلیگینی کؤریب، اولر خورسند بؤلیشدی.

مېن کؤچه‌ده چیراق تۏغریسیده اؤیلب، آسمانگه تیکیلگندیم. آسمان تیم قارانغی، لېکن بو ظلماتده پراکنده بولوتلرنی، اولر آره‌لیغیده توبسیز قاره داغلرنی انیق ایلغش ممکن ایدی. بیردن بو داغلرنینگ بیریده میلتیلّه‌گن یولدوزچه‌نی کؤریب قالدیم. اونگه ذهن سالیب اوزاق تیکیلدیم. تیکیلدیم-او، اېندی شو کېچه اؤزیمنی اؤلدیره‌من، دېب قَسم ایچدیم. مېن ایکّی آی آلدین بو حقده قطعي قرارگه کېلیب، ناچار احوالیمگه قره‌مه‌ی عجایب تۏپّانچه ساتیب آلگن و اونی اؤشه کونییاق اؤقلب قۏیگن ایدیم. منه، الّه-قچان ایکّی آی هم اؤتدی. تۏپّانچه بؤلسه هنوز غلافیده. مېنگه شو قدَر بریبیر ایدی که، اخیری بونچه‌لیک بریبیر بؤلمه‌گن بیر دقیقه‌نی پایله‌گیم کېلدی، لېکن نېگه‌لیگینی بیلمه‌یمن. هر کېچه اویگه کېلیب، «اؤزیمنی آته‌من» دېب اؤیلردیم، لېکن اؤشه دقیقه‌نی پایلردیم. منه، اېندی او میتّی یولدوز مېنده بیر فکر اویغاتدی، شونینگ اوچون هم: «البته شو کېچه اؤز باشیمگه یېتیشیم کېره‌ک»، - دېب اؤیله‌دیم. قیزیق، بو یولدوزچه نېگه مېنده فکر اویغاتدی اېکین؟

مېن سماگه تیکیلگن پیت بیر قیزچه ناگاه تیرسگیمدن اوشله‌دی. کؤچه‌لر الّه-قچان هوویلّب قالگن، هېچ کیمسه کؤرینمسدی. اوزاقراقده ایزواشچی فایتونیده اوخلب یاتردی. قیزچه سکّیز یاشلرده، باشیده - دُرّه‌چه، اېگنیده - بیر قبت‌گینه کؤیلک، همه یاغی شلبّا ایدی. اینیقسه، اونینگ ایلویره‌گن هۏل باشماقلری خاطره‌مگه مُهرلنیب قالدی. بیردن او تیرسگیمدن ایلکیس تارتیب، مېنی الّه‌قیاقته سودره‌ی باشله‌دی. او ییغله‌یاتگنی یۏق، اما قنده‌ی-دیر سۏزلرنی اوزوق-یولوق ایتیب چینقیرر ایدی. سۏزلری‌نینگ یرمی ایچیده قالر، چونکه او دغ-دغ قلتیرردی. نیمه‌دن-دیر دهشتگه توشیب، جان حالتده: «آنه‌جان! آنه‌جانیم!» - دېب قیچقیرردی. مېن اونگه اؤگیریلگن بؤلدیم، لېکن چورق ایتمه‌ی اؤز یۏلیمگه کېته بېردیم. قیزچه بؤلسه یوگورگیلر، مېنی سیلتب تارتر، اونینگ آوازیده قتّیق قۏرققن باله‌نینگ حالتیگه خاص اَینچلی اینگراق بار ایدی. بو اینگراق تاووش‌نینگ نیمه‌لیگینی مېن بیلردیم. قیزچه سۏزلرنی چله-یریم ایتسه-ده، مېن قه‌یبرده-دیر اونینگ آنه‌سی جان بېره‌یاتگنلیگینی یاخود بیر فلاکتگه یۏلیقیشگن-او، او آنه‌سیگه

کیمنی-دیر یاردمگه چقیریش یا که نیمه-دیر تاپیش اوچون یوره‌گینی هاووچلب یوگورگنلیگینی درّاو فهمله‌دیم. لپکن مپن اونگه اپرگشمه‌دیم، عکسینچه، مییه‌مده «اونی هَیده‌ب یوبارسم-چی» دپگن فکر اؤرمه‌له‌دی. اوّل اونگه، میرشبنی تاپ، دپدیم. اما او بیردن قؤلچه‌لرینی قاووشتیردی، پیغله‌مسیره‌ب، بؤغریقیب یانیمده یوره پپردی، سیره ایزیمدن قالمه‌دی. آخری مپن پپر تپپیب اونگه بقیردیم. او «برین، برین!..» دپب التجا قیلدی-یو، سؤنگ بیردن مپنی تشلب یؤل‌نینگ نریگی پپتیگه یوگوردی. او پپرده هم بیر یؤلاوچی کؤریندی، افتیدن، قیزچه اپندی اونگه یالواررردی.

مپن اؤزیم‌نینگ پپشینچی قبتده‌گی اجاره اوییمگه کؤتریلدیم. مپنینگ خانه‌م ناچارگینه جهازلنگن، اؤزی هم کته‌لکده‌ی، دپرَزه‌لری چارداق‌نیکیده‌ی یایسیمان. مپنینگ بار بساطیم - کلیونکه قاپلنگن تخت، اوستیگه کتاب تخلنگن مپز، ایکّیته کرسی و دقیانوسدن قالگن-او، لپکن راحتِ‌جان، سوینچیغی بلند کَوچ. مپن کپلیب اؤتیردیم، شمعنی یاقدیم-او، اؤیلشگه توشدیم. قؤشنی «خانه»ده، پرده دپوار آرتیده بوگون اوچینچی کونکی غله-غاوور تینمه‌یدی. او پپرده استعفاده‌گی کپپتان یشه‌یدی. بو پپرده کپپتان بیلن پپش-آلتیته سَیاق آشناسی پیغیلیب عرق ایچیشه‌دی، تیتیلیب کپتگن اپسکی قرته‌ده شتاس اؤینه‌شه‌دی. کپچه کپچقورون توس-توپالان بؤلیب کپتدی، ایکّیته‌سی بیر-بیری‌نینگ ساچیدن چنگللب تؤرت تامانگه سودره‌دی. خوّجیین خاتین عرض قیلیب کیرماقچی بؤلدی-یو، جرأت اپتمه‌دی: او کپپتاندن اؤلگوده‌ی قؤرقردی. بو خاندانده ینه پولکدن کپلگن قیلقناقده‌ی خاتین شو پپرده کسل آرتتیرگن اوچته باله‌سی بیلن یشه‌یدی. خاتین هم، باله‌لری هم کپپتاندن قؤرقیب، جان هاووچلب توریشه‌دی، کپچه‌سی بیلن قلتیره‌ب چؤقینیب چیقیشه‌دی. باله‌لرنینگ کیچکینه‌سینی قؤرقینچدن توتقه‌ناق هم توتگندی.

بیلیشیمچه، کپپتان نپوسکي‌ده یؤلاوچیلرنی تؤخته‌تیب، چایچقه اوندیره‌دی. چونکه اپندی اونی خدمتگه آلیشمه‌یدی. اما قیزیق که - قیزیق بؤلمه‌سه، ایتر میدیم - بیر آیدن بپری قؤشنی یشب، کپپتان بیرار مرته هم مپنینگ غشیمگه تپگمه‌دی. مپن، البته، تنیشیشدن اؤزیمنی آلیب قاچدیم، لپکن مپنی بیرینچی کؤرگنده‌یاق اونینگ هم یوره‌گی سیقیلگندپک بؤلدی. بیراق اولر پرده آرتیده قنچه شاوقین سالیشمه‌سین، نپچه کیشیلشیب اؤتیریشمه‌سین، مپنگه بریپیر. مپن تون بؤیی اؤتیریب چیقه‌من، لپکن اؤله‌ی اگر که، اولرنینگ بیرار سؤزی قولاغیمگه کیرسه. هه، اولرنی شونچه‌لیک اونوتیب یوباره‌من. بؤلمه‌سه، مپن تونی بیلن مژه قاقمه‌ی چیقه‌من-کو، بونگه هم الّه-قچان بیر ییل بؤلدی. کپچه‌لری کوچده میخلنگنده‌ی اؤتیره‌من، هپچ ایش قیلمه‌یمن، کتاب-پیتابنی اپسه فقط کوندوزلری اؤقییمن، اؤتیره‌من، حتا اؤیله‌مه‌یمن هم، مییه‌مده اؤزیچه قنده‌ی-دیر خَیاللر ده‌ییدی، مپن اولرنی اؤز حالیگه تشلب قؤیه‌من. شمعیم تونده یانیب ادا بؤله‌دی.

مپن تینچ‌گینه کوچگه چؤکدیم، تؤپّانچه‌نی چیقریب آلدیمگه قؤیدیم. اونی قؤیه‌یاتیب اؤزیمدن: «شونده‌ی می؟» - دپب سؤره‌دیم و ذرّه‌چه ایکّیلنمه‌ی جواب بپردیم: «هه، شونده‌ی!»، یعنی اؤزیمنی آته‌من! هر قله‌ی، شو کپچه اؤزیمنی آتسم کپره‌ک - مپن بونی بیلردیم، لپکن اونگچه قنچه اؤتیریشیمنی بیلمسدیم. اگر اؤشه قیزچه بؤلمه‌گنده، شبهه‌سیز، حاضر مپنینگ کونیم بیتگن بؤلردی.

II

قره‌نگ-ه، مپنگه همه نرسه بریپیر اپدی-یو، لپکن، مثلاً، آغریقنی سپزردیم. بیراو مپنی تورتیب اؤتسین-چی، آغریقنی سپزمس میدیم. معنوي جهتدن هم خودّی شونده‌ی: جوده اَینچلی واقعه یوز پپرسه، مپن البته حلی بریپیرچیلیک‌که پپریلمه‌گن وقتیمده‌گیدپک اونگه اچینگن بؤلردیم. بایه هم قیزچه‌گه رحمیم کپلدی. مپن-کو اونگه یاردم پپرردیم، اما... خوّش، نپگه اونگه یاردم پپرمه‌دیم؟ بونگه اؤشه پیت مییه‌مگه کپلگن پیر فکر سبب بؤلدی. قیزچه مپنی تارتیب چقیرگن وقت آلدیمده پیر جومپاق کؤنده‌لنگ

بۆلدی، مېن اونی يېچالمەديم. اصليده-كو او ارزيمس سوال، لېكن مېنينگ جهليم چيقدی. اۆزيم‌نينگ: «مادامی‌كه شو كېچه‌ياق اۆز باشيمگه يېته‌من، دېب قصد قيلگن ايكنمن، اېندی مېنگه دنيانينگ بار و يۆقليگی هر دايمگيدن كۆره هم بريبيراق بۆليشی كېره‌ك ايمس می؟» - دېگن خلاصه‌مدن جهليم چيقدی. قيزيق، نېگه بيردن مېنگه بريبير ايمسليگينی، قيزچه‌گه رحميم كېله‌ياتگنليگينی حس ايتديم. هه، مېن انيق ايسله‌يمن، قيزچه‌گه دلدن اچينديم، حتا بوندن غلطی بير آغريق هم تويديم. تۆغری، مېن او پيته‌گی آنې كېچينمه‌لريمنی بوندن آرتيق افاده‌له‌ی آلمه‌يمن، اما بو كيفيت اويگه كېلگنيمدن كېين هم دوام ايتدی، مېن كۆپدن بېری بيرينچی مرته قتّيق تأثيرلنگن ايديم. مييه‌مگه فكرلر قوييله باشله‌دی. مېن شونگه امين بۆلديم كه، تاكه انسان ايكنمن، تاكه بير خسگه ايلنمه‌گن ايكنمن يشه‌يمن، دېمك كه، حلی عذاب چېكيشيم، غضبلنيشيم، اۆز قيلميشلريمدن اويه‌ليشيم ممكن. ميلی. لېكن مېن اۆزيمنی، دېيليك، ايكّی ساعتدن كېين اۆلديره‌ديگن بۆلسم، اونده بو قيزچه بيلن، اۆز قيلميشيم‌نينگ تۆغری-ناتۆغريليگی بيلن نېچه پوللیك ايشيم بار؟! مېن صفرگه ايلنه‌من، هه، مطلق صفرگه ايلنه‌من. نخاتكه حاضراق بالكل يۆقليك‌كه ايلنماغيم و دنيانينگ هم برباد بۆلماغينی انگلب تورگنليگيم او قيزچه‌گه اچينيشيمگه و اۆز قيلميشيمدن اويه‌ليشيمگه ذرّه‌چه تأثير كۆرستمه‌سه؟ اخير، مېن «حاضر فقط رحم قيلمسليك ايمس، انسان ذاتی اۆزيگه روا كۆرمه‌يديگن توبنليك هم قۆليمدن كېله‌دی، چونكه مېن اوچون عالم حاضر بار-و، ايكّی ساعتدن كېين يۆق»، - دېب اۆيله‌گنيم اوچون هم بې‌چاره گودك‌كه قره‌ب اته‌ی يېر تېپيندیم، اته‌ی يېرتقيچگه اۆخشب بۆكيرديم-كو. خۆش، سيز شونينگ اوچون بقيرگنيمگه ايشانمه‌يسيز می؟ مېن اېندی بونگه ايشانيب قالديم. تصوريمچه، گۆيا اېندی حيات هم، دنيا هم مېنگه قره‌ب قالگن ايدی. گۆيا حتا كه دنيانينگ اۆزی يالغيز مېن اوچون يره‌تيلگن: مېن اۆزيمنی آتديم می، دنيا هم آخرتگه يوز توته‌دی، هېچ بۆلمه‌گنده - مېن اوچون. مېندن كېين بلكه چيندن هم هېچ كيم اوچون هېچ نيمه بۆلمس. لېكن بونی ايتمه‌گنده هم، مېنينگ آنگيم سۆنگن زهات بوتون عالم يۆقليك‌كه ايلنه‌دی، آنگيم‌نينگ بير شرفه‌سی، ذرّه‌سی صفتيده سۆنه‌دی-كو. احتمال، بو ياروغ عالم، بو غوج-غوج آدملر يالغيز مېنينگ اۆزيمدن عبارت-دير. اېسيمده، كوچگه اۆتيريب خَيالگه چۆمركنمن، مېن بير-بيريگه اويقشيب كېله‌ياتگن بو ينگی مسأله‌لرنی بالكل باشقه تامانگه بوريب، تماميله ينگی فكرنی اۆيلب تاپديم. مثلاً، مېنينگ تصوريمده شونده‌ی بير حالت گوده‌لندی. دېيليك، مېن آلدين آيده ياكه مريخده يشه‌گن، او يېرده قنده‌ی-دير بې‌معنی، يره‌مس ايش قيلگن، بونينگ اوچون باسيرينقی توشده‌گيدن بدتر قۆرقيتيلگن و شرمنده قيلينگن، كېين يېرگه توشيب هم اولرنی اونوتالمه‌گن بۆلسم، بوندن تشقری، اېندی زنهار آرتگه قَيتالمس‌ليگيمنی بيلسم، اۆشنده آيگه تيكيليب، «اې، مېنگه بريبير ايمس می؟!» - دېيه آلر ميديم؟ مېن قيلميشيمدن اويلگن بۆلر ميديم يا كه يۆق می؟ اصليده-كو حاضر بو سواللر ارزيمس و آرتيقچه. چونكه تۆپّانچه شونداق آلديمده توريبدی. بو كېچه او آتيليشی مقررليگينی مېن بوتون وجوديم بيلن سېزرديم. اما فكرلر قانيمنی قَيتتدی، مېن تېلبه‌نما بۆليب قالديم. نيمه‌نی-دير آلدينن حل ايتمه‌ی توريب اۆلالمه‌يديگن حالتگه يېتديم. گپ‌نينگ قيسقه‌سی، شو قيزچه مېنی اۆليمدن خلاص ايتدی، چونكه مېن اۆييمگه يېتالمه‌ی، اۆق آتيليشينی كېينگه سورديم، كېپتان‌نيكيده هم شرفه‌لر تينه باردی. اولر قرته‌بازليكنی توگتديلر، اوخلشگه توتيندیلر، لېكن حاضرچه گووورلب، ياقر-ياقمس سۆكينرديلر. شو جايگه يېتگنده، مېن بيردن اوخلب قاليمن، تعجب، شو چاق‌قچه هېچ قچان كوچده اويقوم اېلتمه‌گن ايدی. اوخله‌گنيمنی اۆزيم هم سېزمه‌ی قاليمن. توش، معلوم كه، جوده غلطی حادثه، نيمه‌لرنی-دير فوق العاده تينيق، اېنگ ميده تفصيلاتلريگچه فرقله‌يسيز، باشقه نرسه‌لر، مثلاً، مكانلر و زمانلر اوستيدن بې‌ملال سكره‌ب اۆته‌سيز. توشلرنی عقل اېمس، ايستك، باش اېمس، يوره‌ك حركتگه كېلتيره‌دی. شونده‌ی بۆلسه-ده، مېنينگ عقليم توشده شونده‌ی عيارانه نرسه‌لرنی تۆقيب چيقره‌دی كه... توشينگ‌گه شونده‌ی واقعه‌لر هم كيره‌دی كه، اصلا اولرنينگ تگيگه يېتالمه‌يسن. مېنينگ اكه‌م بېش ييل بورون دنيادن اۆتگن. مېن اونی گاها توشيمده كۆره‌من: او مېنينگ ايشلريمگه باش قۆشه‌دی،

ایکّلەمیز هم بېریلیب کېتەمیز، اما مېن شو پیت‌نینگ اۆزیدە، بوتون توش دوامیدە اکەم‌نینگ وفات قیلگن‌لیگی و دفن اېتیلگن‌لیگینی تماماً بیلیب، اېسلب تورەمن.

اخیر، تعجبلنمەی بۆلەدی می، مرحوم آدم مېنینگ یانیمدە یوگوریب-اېلیب یورسە. نېگە عقلیم بونگە یۆل قۆیەدی؟ میلی، بولرنی قۆیە تورەی. بوگونگی توشیمدن گېپیرەی. هە، اۆشندە شو توشنی کۆردیم، مېنینگ اوچینچی نوامبردەگی توشیم! اما اونینگ فقط توش اېکنلیگی مېنی رنجیتەدی. اخیر، او مېنی حقیقتدن آگاه اېتگندن کېین، توش می، اۆنگ می، بریبیر اېمس می؟! حقیقتنی بیر بار درک اېتگنینگیزدن کېین اونینگ عیناً شو اېکنلیگینی، باشقەسی یۆق و بۆلیشی ممکن اېمسلیگینی توش می، اۆنگ می بیلیب تورەسیز-کو. میلی، توش بۆلە قالسین، قیتەگە یخشی. اخیر، سیزنینگ کۆکلرگە کۆتریب مقتەگن شو حیاتینگیزنی مېن بیرتەگینە اۆق بیلن یۆق قیلماقچی اېدیم، مېنینگ توشیم، توشیم اېسە - آ، او مېنی ینگیچە، اولوغوار، قدرتلی حیاتدن آگاه اېتدی!

تینگلنگ.

III

بایە ایتگنیمدەی دېیرلی سېزدیرمەی، حتا اۆشە اۆیلریمدە دوام اېتە توریب کۆزیم ایلینیبدی. توشیمدە تۆپّانچەنی آلیمن، اۆتیرگن کۆیی اونی تۆپّە-تۆغری یورەگیمگە قدەبمن، هە، باشیمگە اېمس، یورەگیمگە! مېن، اخیر، اۆقنی باشیمگە، باشیم‌نینگ هم اۆنگ چکّەسیگە آتیشگە قرار قیلگندیم-دە. تۆپّانچەنی کۆکسیمگە قدەب، بیر-ایکّی ثانیە کوتدیم، شو چاق بیردن شمعیم، مېزیم، قرشیدەگی دېواریم جاییدن سیلجیب تېبرەنە باشلەدی. مېن تلماوسیرەب جان-جهدیم بیلن تېپکینی باسدیم.

توشدە بعضاً تېپەدن قولەیسیز یا کە سیزنی سۆیەدیلر، اورەدیلر. لېکن بوندە هېچ قندەی آغریق سېزمەیسیز، فقط او بېر-بو بېرینگیزنی حقیقتاً تختگە اوریب آلسنگیزگینە، جانینگیز آغرییدی و کۆپینچە آغریقدن اویغانیب کېتەسیز. مېنینگ توشیمدە هم شوندەی بۆلدی - آغریق-پاغریقنی سېزمەدیم، بیراق، نظریمدە، اۆق آتیلیشی بیلن بوتون بارلیغیم لرزەگە توشدی-یو، سۆنگ بیردن همەسی سۆندی، گیر اطرافیمنی قارانغیلیک قاپلەدی. مېن گۆیا کۆر و گُنگ بۆلیب قالگن اېدیم. قرەبسیز کە، الّە-قندەی قتّیق نرسە نینگ اوستیدە اوزەلە توشیب یاتیبمن، هېچ وقانی کۆرمەیمن، قیمیر اېتالمەیمن. اطرافیمدن اۆتیب-قَیتیشەدی، بقیریب-چقیریشەدی، کېپتان دۆریلّەیدی، خۆجەبېکە چینقیرەدی، شو پیت بیردن غلە-غاوور تیندی، عالم سکوتگە چۆمدی. منە، اېندی مېنی یاپیق تابوتدە آلیب کېتەیاتیرلر. مېن تابوتیم قندەی چەیقەلەیاتگنینی سېزیەپمن، بو حقدە اۆیلب کېتیەپمن. دفعتاً بیر اۆی مېنی ایلک بارە لرزەگە سالدی: اخیر، مېن اۆلگنمن، بوتونلەی اۆلگنمن-کو، مېن بونی بیلەمن، کۆزدن و حرکتدن قالگنیم بیلن سېزیب و فکرلب توریبمن. بیراق کۆپ اۆتمەی مېن بونگە کۆنیکەمن و عادتدە توشدە بۆلگنیدېک واقعلیکنی مناظرەسیز قبول قیلە باشلەیمن.

منە، مېنی قبرگە قۆییب، اوستیمگە توپراق هم تارتەدیلر. همە کېتەدی، مېن یالغیز قالەمن، تمامیلە یالغیز، قیمیر اېتمەیمن. اۆزیم‌نینگ قبرگە قۆییلیشیمنی آلدین قچان کە تصور قیلگن بۆلسم، قبر کۆز آلدیمگە نملیک و ساووقلیک سېزگیلری بیلن اویقشیب کېلر اېدی. حاضر هم قتّیق ساوقاتەیاتگنیمنی حس اېتدیم، اینیقسە آیاغیم‌نینگ اوچلری اچّیق دلدیرردی، اما بۆلک هېچ نیمەنی سېزالمەدیم. قیزیق کە، مېن هېچ نیمەنی کوتمەی، «اۆلیک آدم نیمەنی هم کوتیشی ممکن؟» دېگن فکرگە کۆنیب یاتردیم. فقط زخ کیشینی اېزر اېدی. آرەدن قنچە وقت اۆتگنینی بیلمەیمن، بیر-ایکّی ساعت می، بیر نېچە کون می، ناگاه چپ کۆزیمگە تابوت تېپەسیدن بیر تامچی چکّی تامدی، کېین ینە، ینە... هر دقیقەدە تامیب توردی. بیردن ایچیمدە اچّیق ناراضیلیک اویغانیب، یورەگیم سنچە باشلەدی. «بو اۆشە جراحتیم، - خَیالیمدن کېچدی، - اۆق تېشیب اۆتکن جای...» تېپەمدن اېسە دقیقە سیین یوموق کۆزلریم

اوستیگه چکّه تامچیله‌ی بېردی. شونده مېن بېردن فریاد قیلدیم، یۏق، آواز چیقریب اېمس (اۏلیکده آواز نیمه قیلسین؟!)، بوتون بارلیگیم بیلن مېنگه بو کۏرگولیکنی یوبارگن قادر اېگه‌مگه فریاد قیلدیم:

- ای، سېن، کیم بۏلسنگ هم، اگر بارلیگینگ چین بۏلسه و اگر تحتِ فرمانینگده بولردن کۏره عاقلراق بیرار نیمه موجود بۏلسه، امر اېت، اۏشل ایجادینگ کۏز آلدیمده نمایان بۏلسین! مبادا سېن مېندن اۏز جانیمگه قصد قیلگنیم اوچون شو جیرکنچ و بې‌معنی کۏرگولیکلر بیلن قصاص آلماقچی بۏلسنگ، بیلیب قۏی: هېچ قچان، هېچ قنده‌ی جبر و جفا، حتا او میلیون ییللب چۏزیلگنده هم، مېنینگ آغیر سکوت ایچیده تویه‌دیگن نفرتیم بیلن تېنگله‌شالمه‌یدی..!

مېن فریاد چېکدیم-و، تیندیم. تمامي سکوت قریب بیر دقیقه دوام اېتدی، بو آره‌ده حتا بیر تامچی چکّی هم تامیب اولگوردی، لېکن مېن بیلر و انیق ایشانر اېدیم که، حاضر همه‌سی اۏزگریشی کېره‌ک. شو چاق بیردن قبریمده درز پیدا بۏلدی. یا که اونی قزیب آچیشدی می، بونیسینی بیلمه‌یمن، لېکن الّه-قنده‌ی قاره، ناتنیش موجودات مېنی کۏتریب کېتدی و بیز فضاده کۏز آچدیک. مېن بیردن اۏزیمگه کېلدیم. بریم کېچه اېدی، بونه‌قه سیم-سیاه تونني عمریمده بیرینچی کۏریشیم. بیز فضا بۏیلب بېردن، اېه-هې، جوده آلیسلرگه اوچدیک. مېن اۏزیمنی آلیب اوچه‌یاتگن مخلوقدن هېچ نیمه‌نی سۏره‌مه‌دیم، فقط یوره‌گیم غرورگه تۏلیب نیمه-دیر بۏلیشینی کوتدیم. مېن «قۏرقمه‌یمن» دېب اۏزیمنی ایشانتیردیم و بو ایشانچدن هم ذوق، هم آساییش تاپدیم. قنچه وقت اوچگنیمیزنی نه اېسله‌یمن، نه تصور اېته آله‌من. توشده اۏزی شونه‌قه بۏله‌دی-کو، مکانلر و زمانلر آشه، بارلیق و تفکر قانونلری آشه سکره‌ب اوچه‌سیز، فقط کۏنگلینگیز تارتگن نقطه‌لرگه‌گینه تۏخته‌له‌سیز. مېن بیردن قارانغیلیک ایچره یالغیز یولدوزچه‌نی کۏریب قالدیم. «بو سیریوس می؟» - دېدیم تۏستدن اۏزیمنی توتالمه‌ی، چونکه مېن هېچ نیمه‌نی سۏره‌مسلیک‌که قرار قیلگن اېدیم-ده. «یۏق، بو - سېن اویگه قَیته‌یاتیب، بولوتلر ایچیده کۏرگنینگ اۏشه یولدوزچه» - جواب قیلدی همراهیم. قره‌سم، اونینگ قیافه‌سی آدمگه اۏخشه‌یدی. تعجب، نېگه-دیر بو مخلوقنی جِنیم سویمه‌دی، حتا اوندن نفرتلندیم. مېن تماماً یۏقلیک‌که ایله‌نیشنی کوتگندیم و نق یوره‌گیمگه اۏق اوزگندیم. اېندی بۏلسه منه بونینگ قۏلیده‌من. البته، اونینگ آدم اېمسلیگی عیان، لېکن او موجود، یشه‌یتی. «دېمک، بوندن چیقدی، اۏلگندن کېین حیات بار اېکن-ده» - توشگه خاص یوزه‌کی فکر یوریتدیم مېن. لېکن یوره‌گیم سېرگک اېدی. «اگر قیته‌دن موجود بۏلیش، کیم‌نینگ-دیر امرِ واجبی بیلن یشش کېره‌ک بۏلسه، - کۏنگلیمدن کېچیردیم مېن، - مېنی مغلوب اېتیشلری و خۏرلشلرینی ایسته‌مه‌یمن». مېن کمسیتیلگن‌لیگیم تن آلینگن سوالدن اۏزیمنی تییالمه‌ی، بیردن همراهیمگه سۏز قاتدیم: «سېندن قۏرقه‌یاتگنیمنی بیلیب توریبسن، شونینگ اوچون مېنی کۏرگنی کۏزینگ یۏق». مېن خۏرلنگنیمنی حس قیلیب، یوره‌گیمده ایگنه سنچگندېک آغریق سېزدیم. همراهیم جواب بېرمه‌دی. مېن شونی سېزدیم که، بو مخلوق مېندن نفرتلنه‌یاتگنی هم، مېنینگ اوستیمدن کوله‌یاتگنی هم، حتا مېنگه رحمی کېله‌یاتگنی هم یۏق، بو سفریمیزده قنده‌ی-دیر ناعیان، سِرلی، فقط مېنگه علاقه‌دار قنده‌ی-دیر مقصد بار. مېن بدتر واهمه‌گه توشه باشله‌دیم. قنده‌ی-دیر کوچ بیر سۏز ایتمه‌ی، اما قییناق بیلن مېنی موم تیشله‌گن یۏلداشیم‌نینگ کیملیگیدن آگاه اېتدی و مېنینگ بغریمنی تیلیب اۏتدی. بیز تیم قارانغی، نامعلوم کېنگلیکلر بۏیلب اوچدیک. مېن انچه‌دن بېری یولدوزلرگه تیکیلمه‌ی قۏیگندیم. اما فلک اوراقیده نورلری مینگ-میلیون ییللردن سۏنگ یېرگه یېتیب کېله‌دیگن شونده‌ی یولدوزلر بارلیگینی بیلردیم. بلکه بیز بو کېنگلیکلرنی اېندی آرتده قالدیریب کېتگن-دیرمیز. مېن قتّیق قیغو ایچیده نیمه‌نی-دیر کوتر اېدیم. بیردن قدردان و عالي درجه‌ده اۏزیگه چارلاوچی بیر تویغو مېنی لرزه‌گه سالدی: مېن بیردن اۏزیمیزنینگ تبرک قویاشیمیزنی کۏریب قالدیم. بو لمعهٔ اعظم یېریمیزنی اطرافیدن گیر ایلنتیره‌یاتگن قویاشیمیز بۏلیشی ممکن اېمسلیگینی، بیز اوندن چېکسیز اوزاقلشیب کېتگنیمیزنی بیلردیم، اما مېن بوتون بارلیغیم بیلن شونی انگله‌دیم که، بو خودّی اۏزیمیزنیکیگه اۏخشه‌گن قویاش، اونینگ

ایگیزه‌گی یا که عیناً تکراری. مېنینگ یوره‌گیمده لذیذ، دعوتکار تویغو صدا ېبردی. کۆز آچیب کۆرگنیم اۆشه نورنینگ قدردان شعله‌لری مېنینگ قلبیمده جِلالندی و اونگه قیته‌دن جان عطا اېتدی، مېن اۆلیمیمدن سۆنگ ایلک بار اۆشه جانه‌جان حیات‌نینگ نفسینی تویدیم.

- اگر بو قویاش بۆلسه، خودّی اۆزیمیزنیکیگه اۆخشه‌گن قویاش بۆلسه، اونده ېپر قنی؟ - دېیه قیچقیردیم مېن. یۆلداشیم مېنگه باقیب قویوق قارانغیلیک ایچیده نور ساچیب تورگن یولدوزچه‌گه اشاره قیلدی. بیز تۆغری اۆشنگه قره‌ب اوچدیک.

- نخات‌که کایناتده شونده‌ی عیناً تکرارلر بار، نخات‌که طبیعت‌نینگ قانونی شونده‌ی بۆلسه؟.. اگر او یولدوزچه ېپر بۆلسه، نخات‌که او هم خودّی اۆزیمیزنیکیگه اۆخشش بختسیز، بېچاره، لېکن عزیز و همیشه سویوکلی ېپر؟ نخات‌که او هم ېپریمیز کبی حتا که اېنگ بدکردار فرزندلریده هم عذابلی بیر محبت اویغاته‌دی؟ - مېن اۆزیم ترک اېتگن آنه-ېپریمیزگه نسبتاً اساو، آتشین محبتیمدن تیتره‌ب ندا قیلدیم. اۆزیم رنجیتگن غریب قیزچه‌نینگ قیافه‌سی بیر زوم کۆز آلدیمدن اۆتدی.

- شاشیلمه، همه‌سینی کۆره‌سن، - دېدی مېنینگ همراهیم قنده‌ی-دیر حزین آواز بیلن. بیز تېزده سیاره‌گه یقینلشدیک. او مېنینگ کۆز آلدیمده اولکنلشدی، مېن هدېمه‌ی اقیانوسنی، اوروپا چېگره‌لرینی اجره‌تدیم و بیردن قلبیمده قنده‌ی-دیر اولوغ، مقّدس رشک تویغوسی النگه آلدی. «عجبا، شونچه‌لیک هم عیناً تکرار بۆلیشی ممکن می؟! بونینگ نیمه کېره‌گی بار؟! مېن فقط اۆزیم ترک اېتگن ېپرنی، مېن، ناشکر بنده، یوره‌گیمگه اۆق اوزیب حیاتیمنی سۆندیرگن پیت بغیر قانیم تامگن اۆشه ېپرنی‌گینه سېوه‌من و سېوه آله‌من! مېن جانیمگه قصد قیلدیم، لېکن هېچ قچان، هېچ قچان آنه-ېپریمیزگه محبتیم سۆنگن اېمس، بلکه اۆشه خاصیتسیز تونده هم اونگه الوداع ایته توریب اونی هر قچانگیدن آرتیقراق سېوگن-دیرمن. بو ینگی زمینده هم عذاب-عقوبت بار میکین؟ بیز اۆز ېپریمیزده فقط عذاب بیلن‌گینه، عذاب آرقه‌لی‌گینه چینه‌کم مهر-محبتگه نایل بۆله‌میز. بیز باشقه‌چه سېوالمه‌یمیز، باشقه‌چه محبتنی بیلمه‌یمیز هم. مېن سېوماق اوچون عذاب چېکیشنی ایسته‌یمن. مېنگه حاضر اۆزیم ترک اېتگن اۆشه ېپردن باشقه‌سی کېره‌کمس، مېن فقط اۆشه‌نی‌گینه قۆمسه‌یمن، اۆزگه هېچ قه‌ېپرده‌گی حیاتنی خواهله‌مه‌یمن و قبول قیلمه‌یمن».

لېکن او محل الّه-قچان یۆلداشیم مېنی خالی قالدیرگن اېدی. مېن بۆلسم اۆزیم هم سېزمه‌گن حالده نورلرگه ببلنگن کونده جنت مانند زمینده کۆز آچدیم. نظریمده، اۆز ېپریمیزده‌گی یونان ارخېپیلگی‌نینگ آراللریدن بیریده یا که متېریک‌نینگ شو ارخېپیلگ‌گه یانداش الّه-قنده‌ی بیر بورچگیده تورگندیم. آ، همه نرسه اۆزیمیزده‌گیگه اۆخشر، اما فقط چار اطرافده بیرەم نفسی اوفورر، اولوغ، مقّدس، اوزاق کۆز تیکیب اېریشیلگن روحی کېزر اېدی. فرح‌بخش ماوي دېنگیز قیرغاقلرگه ساکن اوریلردی و آشکارا، دېیرلی آنگلی مِهر بیلن اولردن اۆپیچ آلردی. بۆیچن خوش‌منظره درختلر بوتون جاذبه‌سینی کۆز-کۆز اېتر، اولرنینگ سانسیز ېپراقلری اېسه مېنی آسایشته، یاقیملی شاووللش بیلن قرشی آلر، گۆیا مېنگه مِهر اظهار اېتر اېدی. اۆت-اۆلنلر تینیق، دلخوش رنگلرگه بورکنیب یشنر اېدی. قوشلر گله-گله بۆلیب هواده سَیر اېتیشر، مېندن چۆچیمه‌ی قۆل و ببلکه‌لریمگه قۆنیشر، نازک، پاپوک پتلری بیلن مېنی شادان اوریب اۆتیشر اېدی. و، نهایت، مېن بختگه قاریلگن بو زمین‌نینگ آدملرینی کۆردیم. اولر یانیمگه کېلیشدی، مېنی قورشب آلیشدی، قوچیب اۆپه باشلشدی. آفتاب فرزندلری، قویاش باله‌لری - آ، اولر قنچه‌لر گۆزل اېدی! مېن اۆز ېپریمیز آدملریده هېچ قچان بو قدر کامل گۆزللیکنی کۆرمه‌گن اېدیم. فقط باله‌لریمیزده حلی روحیگه گرد قۆنمه‌گن پیتلرده کوچسیز‌گینه بۆلسه-ده، بو گۆزللیک‌نینگ اوچقونلرینی اوچره‌تیش ممکن. بو بختیار آدملرنینگ چهره‌لری تینیق نور ساچیب پارله‌یدی. اولرنینگ یوز-کۆزلریدن عقل نوری یاغیلیب توره‌دی، اما بو یوزلر قووانچگه تۆله؛ بو آدملرنینگ آوازیده، سۆزلریده باله‌لرچه ذوق جرنگله‌یدی. آ، مېن بیر قره‌شده‌یاق همه‌سینی، همه‌سینی توشوندیم، بو - عیبلر و گناهلر بیلن بولغنمه‌گن ېپر اېدی، اونده هم آدملر، اما گناهسیز آدملر یشردی، اولر

بوتون بشريت‌نينگ ديني روايتلريده يازيلگنيدېک، بيزنينگ گناهگه باتمه‌گن اجدادلريميز دوران سورگن جنت مانند مأواده يشرديلر. فقط بير فرقی - بونده بوتون زمين يخليت جنتدن، جنت‌نينگ اۏزيدن‌گينه عبارت اېدی. بو آدملر شادان جيلمه‌ييب مېنی قورشب آلديلر و اۏزلری بيلن آليب کېتديلر. اولرنينگ هر بيری مېنی خاطرجمع اېتگيسی کېلردی. آ، اولر مېندن هېچ نيمه‌نی سۏره‌ب اۏتيريشمه‌دی، اما همه‌سی الّه‌ـقچان همه گپنی بيلگندېک اېدی، هر حالده مېنگه شونده‌ی تويولدی. اولر مېنينگ يوزيمدن عقوبت نقصينی تېزراق سيديريب تشلشنی ايستردیلر.

IV

ميلی، بو فقط توش بۏله قالسين، لېکن اولرنينگ مهربانليگينی قره‌نگ. مېن بو مِهرنينگ حرارتينی منگوگه اېسلب قالديم، حاضر هم اۏشه ياقدن مِهر ياغيله‌ياتگنده‌ی تويولدی. مېن اولرنی اۏز کۏزيم بيلن کۏردیم، کيمليگينی بيلديم، اولرگه مِهر قۏيديم و کېينچه‌ليک اولر اوچون عذاب چېکديم. آ، مېن اولرنی جوده کۏپ تامانلردن توشونالمس‌ليگيمنی اۏشه پيتده‌ياق انگله‌ديم. مېن زمانوي روس پروگرېسيستی صفتيده، بدخُلق پتربورگليک صفتيده بير نرسه‌گه حيران قالردیم: اولر شونچه‌ليک کۏپ نرسه‌نی بيلسه‌لر-ده، بيزنيکيگه اۏخشه‌گن علم-فنگه اېگه اېمس اېديلر. تېزده شونگه عقليم يېتدی که، اولرنينگ بيليميده بيزنيکيگه اۏخشه‌مه‌يديگن عجيب صميميت بار، اولر سوو ايچه‌ديگن بيليم چشمه‌لری هم، اولرنينگ اينتيليشلری هم بوتونله‌ی بۏلکچه. بو زمين آدملری آرتيقچه ها و هوسگه ببريلمه‌ی، آسوده يشرديلر، حياتنی ادراک اېتيشگه هم بيزچه‌ليک اينتيلمسديلر، چونکه اولرنينگ حياتی شوسيز هم بې‌کم و کاست اېدی. لېکن اولرنينگ بيليملری بيزنينگ فنيميزگه نسبتاً تېره‌نراق و يوکسکراق اېدی، زېرا، بيزنينگ فنيميز حيات اۏزی نيمه اېکنليگينی توشونيشگه اينتيله‌دی، باشقه‌لرگه قنده‌ی يششنی اۏرگتيش اوچون اونی درک اېتماقچی بۏله‌دی. اولر بۏلسه قنده‌ی يششنی علم-فنسيز هم بيلردیلر، مېن بونی فهمله‌ديم، اما اولرنينگ بيليملرينی توشونالمه‌ديم. اولر مېنگه اۏز درختلرينی کۏرستديلر، لېکن دال-درختلرگه شونچه‌ليک محبت بيلن قره‌ش مېنگه يات اېدی، اولر گۏيا اۏزلريگه مانند موجوداتلر بيلن سۏزلشه‌ياتگنگه اۏخشرديلر. بو آدملر درختلر بيلن گپلشرديلر، دېسم هم، احتمال که، خطا بۏلمس. هه، چيندن هم اولر بير-بيرلری‌نينگ تيللريگه توشونرديلر. اولر بوتون طبيعتگه، مثلاً، حيوانات عالميگه هم خودّی شونده‌ی قررديلر، اولر بيلن ايناق يشرديلر. اولر کۏک‌که اشاره قيليب، مېنگه يولدوزلر حقيده نيمه-دير دېديلر، مېن توشونالمه‌ديم، اما شو چاغ اولرنينگ دللری يولدوزلر بيلن توتشگنليگيگه ايشانچيم کامل. آ، بو آدملر مېنی اۏز قلبلريگه آشنا اېتالمه‌ديلر، اما مېنی شوسيز هم سويديلر. اولر مېنی توشونالمس‌ليکلريگه کۏزيم يېتدی، شونينگ اوچون يېريميز حقيده ميق اېتيب آغيز آچمه‌ديم. مېن فقط همه‌نينگ کۏز اۏنگيده اولرنينگ يېرينی اۏپديم و اولرگه سجده قيلديم. اولر مېنينگ سيغينيشيمگه ايمنمه‌ی يۏل قۏيیب بېرديلر، چونکه اولرنينگ قلبی شونده‌ی اولوغ سېوگيگه مايل اېدی. مِهريمگه قنده‌ی جواب قَيتريشلرينی سېوينچ بيلن درک اېتگن حالده گاه کۏزلريم جيققه ياشگه تۏليب، اولرنينگ آياقلرينی اۏپسم، اولر مېن اوچون اضطراب چېکمه‌ديلر. گاها مېن تعجبلنيب اۏزيمدن سۏرردیم: قنده‌ی قيليب اولر مېندېک بير تېلبه‌نی بيرار مرته هم رنجيتمه‌ديلر، مېندېک بير کيشيده رشک و حسد تويغولرينی اويغاتمه‌ديلر؟ قنده‌ی قيليب مېندېک بير مقتنچاق و يالغانچی آدم اولرنينگ آلديده هېچ بيری بيلمه‌يديگن بيليملريم بيلن مقتنمه‌ديم، هېچ بۏلمه‌سه، سويگنيمدن اولرنی قايل قالديريشگه حرکت قيلمه‌ديم؟

اولر خودّی گودکلردېک تينيب-تينچيماق، قوونوق آدملر اېديلر. اۏزلری‌نينگ سۏليم درختزار و اۏرمانزارلريده کېزيب، مونس قۏشيقلر ايتردیلر، درختلر مېوه‌سی، اۏرمانلر عسلی و مهربان جانوارلرنينگ سوتی بيلن پېنگيل آوقتلنرديلر. اۏز پېميشلری و

کییم-باشلری اوچون بیزدہک اؤلیب-تیریلیب محنت قیلمسدیلر. اولرده هم عشق-محبت بار اہدی، بوندن فرزندلر توغیلردی. لہکن مہن اولرده بیزده همه‌نی زهرله‌گن، انسانیت باته‌یاتگن برچه گناهلرنینگ یگانه منبعی بؤلگن شفقتسیز عشرت‌پرستلیک‌نینگ ایزینی هم کؤرمه‌دیم. اولر گودک دنیاگه کہلگنده، بزمِ جمشیدیمیزگه ینگی اعضا قؤشیلدی، دہب سہوینچگه تؤلردیلر. اولر اؤرته‌سیده اچّیق-تیزیق گپ، رشک و حسد یؤق اہدی، بولرنینگ نیمه‌لیگینی بیلیشمسدی هم. هر بیر توغیلگن گودک برچه‌نینگ فرزندی سنه‌لردی، چونکه اولر یگانه عایله بؤلیب یشردیلر. گرچند اولرده هم اؤلیم برحق بؤلسه-ده، کسللیک یؤق اہدی. اولرنینگ قرییه‌لری وداعلشیش اوچون دوره قورگن آدملرنینگ یاروغ تبسملری آستیده اولرگه آق فاتحه بہریب تینچ‌گینه کولیمسیره‌گنچه اویقوگه کہتگنده‌ی جان تسلیم قیلردیلر. بونده قیغو هم، کؤز یاشی هم یؤق، فقط هیجان بؤلیب جؤش اورگن مِهر بار اہدی، خلاص. اؤیلش ممکن که، اولر مرحوملری بیلن هم دللشردیلر، اولرنینگ یقینلیگینی اؤلیم هم بوزالمسدی. مہن منگو حیات حقیده‌گی فکرلرینی سؤره‌گنیمده، اولر مہنگه حیران باقدیلر، افتیدن، اولر منگو حیاتگه شو درجه‌ده ایشانر اہدیلر که، سؤره‌ب اؤتیریش هم اولرگه غلطی تویولردی. اولرده سجده‌گاهلر یؤق اہدی. اخیر، قَیسی درگاهگه سیغینیشسین؟! اولرده بیر بوتون کاینات بیلن قنده‌ی-دیر قیمتلی، جانلی، چنبرچس بیرلیک بار اہدی. اولرده دین هم یؤق اہدی، فقط بیر نرسه‌نی انیق بیلیشردی که، قچان که اولرنینگ قووانچلری زمینیده‌گی طبیعت‌نینگ سرحدلریگه یہتسه، جمعی‌که تیریکلر و اؤلیکلر اوچون یخلیت عالم بیلن اویغونله‌شیش‌نینگ چہگره‌لری ینه‌ده کہنگه‌یه‌دی. اولر بو عجیب لحظه‌نی قووانچ بیلن کوتردیلر. لہکن اونی آشیقمه‌ی، بےطاقت بؤلمه‌ی، اینتیقمه‌ی، حاضردناق اونینگ سِحریگه مست بؤلیب و بونی بیر-بیرلریگه اظهار اہتیب کوتردیلر.

آقشاملری اویقو آلدیده اولر بیر تن و بیر جان بؤلیب قؤشیقلر ایتیشنی خوش کؤررردیلر. بو قؤشیقلرگه آخرله‌گن کون‌نینگ جمعی تأثراتلرینی تؤکیب سالردیلر، اونی اولوغلردیلر، او بیلن خیرلشردیلر. اولر طبیعتنی، پیرنی، دہنگیز و اؤرمانلرنی کویلردیلر. اولر بیر-بیرلری شأنیگه قؤشیق ایتیشنی سہوردیلر، خودّی باله‌لرگه اؤخشب بیر-بیرلرینی مقتردیلر. بولر - جوده عادي قؤشیقلر اہدی، اما یوره‌کدن آتیلیب چیقردی و یوره‌کلرگه تیتراق سالردی. نه‌فقط قؤشیقلری، بلکه بوتون حیاتلری بیر-بیرلری‌نینگ مِهریگه قانیش بیلن اؤتردی. اولر بیر-بیرلریگه تماماً و یاپّه‌سیگه مفتون اہدیلر. باشقه طنطنه‌وار و کؤترینکی قؤشیقلرنی مہن مطلقا توشونمه‌دیم. سؤزلرینی توشونیب توریب، اولر ضمیریده‌گی معنانی اوقالمه‌دیم. مہنینگ عقلیم بونگه عاجز اہدی، اما قلبیم اولرگه بےسؤراق کیریب باردی و بوتونله‌ی بہریلیب قالدی. مہن بولر برینی پیغمبرده‌ی آلدیندن سہزگنمن، بو قووانچ و شان-شهرت پیرده‌یاق گاها چیده‌ب بؤلمس درجه‌گه یہتگن دعوتکار قیغو بؤلیب مہنگه تأثیر اہتگندی، اولرنی و اولر داوروغینی خَیالیم توشلریده و عقلیم آرزولریده آلدیندن تویگندیم، مہن اؤز پیریمیزده کؤپینچه باته‌یاتگن قویاشنی کؤز یاشیسیز کوزه‌تالمسدیم - بولر برینی مہن اولرگه قیته-قیته ایتیب بہردیم. مہنینگ اؤز آدملریمیزگه نفرتیمده دایما قنده‌ی-دیر اندوه بؤلردی: نہگه مہن اولرنی سہومه‌ی توریب یامان کؤرالمه‌یمن، نہگه مہن اولرنی اوف اہتمه‌ی کہتالمه‌یمن، مبادا سہوسم هم، نفرتسیز سہوالمه‌یمن، دہب حسرت چہکردیم. اولر مہنی تینگله‌دیلر، لہکن مہن ایتگنلرنی تصور قیلالمه‌دیلر، اما مہن گپیرگنیمگه پشیمان بؤلمه‌دیم. بیلدیم که، اولر اؤزیم ترک اہتگن اہلگه ساغینچیم‌نینگ بوتون کوچینی اعلی درجه‌ده توشونردیلر. هه، اولر مہنگه مونس، مهربان نگاهلرینی تیککن چاغلری مہن هم اؤشه‌لرده‌ی بےگناه و راستگؤی بؤلیب قالگنیمنی سہزدیم، اما مہن اولرنی توشونالمه‌گنیمدن ندامت چہکمه‌دیم. بو حیات‌نینگ مکمللیگینی حس اہتگن سری نفس آلیشیم قیینلشدی و مہن اولرگه اونسیز تلاوت قیلدیم.

آ، اہندی همه مہنینگ کؤزیمگه قره‌ب توریب کوله‌دی و توشده بونچه‌لیک تفصیلاتلرنی کؤریش ممکن اہمس، توشینگده اول-بولنی کؤرگن-دیرسن-او، قالگنینی اویغانیب اؤزینگ تؤقیگنسن، دہب مہنی ایشانتیره باشله‌یدی. اگر مہن اولرگه: احتمال،

حقیقتاً شونده‌ی بۆلگن-دیر، دېگوده‌ی بۆلسم بار می - آه خداییم-ه، اولر قنده‌ی کولگی کۆتررديلر و بو مَینه‌وازچیلیکدن اۆزلری قنچه ذوق آلردیلر. هه، البته، مېن کۆرگن توشیم‌نینگ تأثیراتی بیلن مغلوب بۆلیب قالردیم، مېنینگ زده، پژمرده یوره‌گیمده فقط شو حس‌گینه امان قالگن بۆلردی. اما کۆرگن توشیم‌نینگ حقیقي منظره‌لری، شکللری شو درجه‌ده اویغونلیک کسب اېتگن، شو درجه‌ده دلبر، گۆزل و حقّاني اېدی که، مېن اویغانیب اولرنی اۆزیمیزنینگ ناچار سۆزلریمیز بیلن افاده اېتماققه عاجز اېدیم، اولر اۆز-اۆزیدن مییه‌مده باشقه‌چه‌راق توس آلیشی تعیین اېدی، مېن حقیقتاً هم تأثیراتلرنی اۆزیمدن قۆشیب-چتیب یازیشیم ممکن، اینیقسه، اولرنی قنچه بۆلمه‌سین، یېتکزیشگه، بونینگ اوستیگه تېزراق یېتکزیشگه جان-دلدن آشیقه‌یاتگن پیتیمده. اما مېن قنده‌ی قیلیب اولرنینگ یوز بېرگنیگه ایشانمه‌ی؟ اولر بلکه مېن ایتگنیمدن کۆره مینگ مرته اعلی‌راق، نورلیراق، قووانچلیراق بۆلگن-دیر؟ کېلینگ که، اونی توش هم دېیلیک، بیراق تمامیله اویدیرمه بۆلیشی ممکن اېمس. آ، بیله‌سیز می، مېن سیزگه بیر سِرنی ایته‌من: بولر بری، احتمال که، هېچ قنه‌قه توش اېمس-دیر. چونکه بو پېرده شونده‌ی روشن واقعه‌لر یوز بېردی که، بونده‌ی حقیقتلر ایکّی دنیاده توشده خَیالگه کېلیشی ممکن اېمس. میلی، بو توشنی قلبیم‌نینگ بیر ایجادی دېیلیک، لېکن کۆنگلیم‌نینگ اۆزی کېین مېن یېتیشگن حقیقتنی یوزه‌گه کېلتیره آلر میدی؟ قنده‌ی قیلیب مېن شونده‌ی اولوغوار حقیقتنی ایچیمدن تۆقیب چیقریشیم ممکن؟ قنده‌ی قیلیب مېنینگ شو میده‌کش یوره‌گیم و شو اینجیق، ارزیمس عقلیم حقیقتنی شونده‌ی چوقور انکشاف اېتیش درجه‌سیگه کۆتریلدی؟ آ، منه بو سۆنگگی واقعه اېسه سیزنینگ حکمینگیزگه حواله: مېن شو وقتگچه بیر نرسه‌نی یشیرگندیم، اېندی حقیقتنی آخریگچه ایته‌من. گپ شونده که، مېن - یره‌مس - اولرنینگ برینی یۆلدن آزدیردیم.

V

هه، عاقبت شو بۆلدی که، مېن اولرنینگ برینی نحسگه باتیردیم. قنده‌ی قیلیب بو خیل واقعه یوز بېریشی ممکنلیگینی بیلمه‌یمن، بیراق اونی جوده یخشی اېسله‌یمن. توشیم مینگ یېللیکلرنی اۆزیده قمره‌ب آلگن بۆلسه هم، مېنینگ خاطره‌مده بیر کینه یخلیت بیر تأثیرات قالدیردی. فقط شونی بیله‌من که، جمعی گناهلرنینگ اصل سببچیسی مېن اېدیم. بیر ایرقیت کنه کبی، بوتون باشلی مملکتلرنی زهرلاوچی وبا ترقتکیچ گرد کبی مېن شو قدر بې‌گناه و بختلی بیر زمیننی بولغه‌دیم. اولر الده‌شنی اۆرگندیلر، یالغانگه رجوع قیلدیلر و اونینگ مزه‌سینی بیلیب آلدیلر. آ، احتمال که، بو هېچ قنده‌ی غرضسیز، عادي هزلدن، اېرکه‌لیکدن، یېنگیل-یېلپی سېوگیدن، ارزیمس ذرّه‌دن باشلنگن-دیر، لېکن بو یالغان ذرّه‌سی اولرنینگ قلبیگه کیریب آلدی-یو، صاحبگه یاقیب توشدی. کېین تېزده عشرت‌پرستلیک، عشرت‌پرستلیکدن رشک، رشکدن شفقتسیزلیک توغیلدی. آ، انیق ایتالمه‌یمن-او، اما آره‌دن هېچ قنچه وقت اۆتمه‌ی، اۆزگه یېر آدمی‌نینگ بیرینچی قانی تۆکیلدی: اولر تعجبده قالدیلر، دهشتگه توشدیلر و بیر-بیرلریدن یوز اۆگیریب تورلی تامانلرگه ترقه‌له باشله‌دیلر... اتفاقلر، اویوشمه‌لر پیدا بۆلدی، لېکن اولر بیر-بیریگه قرشی اېدی. طعنه-ملامتلر دنیاگه کېلدی. اولر اۆز قیلمیشلریدن اویه‌لیشنی اۆرگندیلر و بو اویت تویغوسینی اېزگولیک‌که یۆیدیلر. شأن، ناموس دېگن توشونچه‌لر پیدا بۆلدی. هر بیر اویوشمه اۆز بیراغینی تیکدی. اولردن حیوانلر هم آزار کۆردی، یاغیلشیب اۆرمانلرگه قاچدی. بۆلینیش، یکّه‌لنیب آلیش اوچون، شخص اوچون، مېنیکی-یو، سېنیکی اوچون تینیمسیز کوره‌شلر باشلندی. اولر انواعِ تیللرده گپلشه باشله‌دیلر. شو طریقه، غم-اندوه نیمه‌لیگینی بیلدیلر و اونی سېویب قالدیلر، عقوبتنی قۆمسه‌دیلر. فقط زحمت چېکیب‌گینه حقیقتگه یېتیش ممکن، دېدیلر. شونده اولرده هم بیز توشونگن علم-فن پیدا بۆلدی. اولر وحشي بۆلیب کېتگنلریدن سۆنگ برادرلیک و انسانیلیک تۆغریسیده گپیره باشله‌دیلر و بو غایه‌لرنینگ نیمه‌لیگینی درک اېتدیلر. جنایتچیگه ایلنگنلریده، عدالتنی اۆیلب چیقردیلر، اونی حمایه قیلیش مقصدیده،

اؤزلری اوچون بوتون باشلی قانونلر اؤیلب چیقردیلر و باش کېسووچی ماشینلرنی اولرگه پاسبان قیلیب قۆیدیلر. اولر اؤزلری بای ببرگن حیات طرزینی اېلس-اېلس اېسلردیلر، قچانلر-دیر بې‌گناه و بختیار بۆلگنلریگه کۆپینچه ایشانگیلری هم کېلمسدی. اولر ماضیده شونچه‌لیک بختلی بۆلگنلیکلرینی خام خَیال دېب اؤیلردیلر و اونینگ اوستیدن کولردیلر. اونی حتا بوتون شکل-شمایلی بیلن توزوکراق تصور هم قیلالمسدیلر، لېکن قیزیق جایی شونده که، کېچمیش سعادتگه ایشانچنی یۆقاتیب، اونی اېرتک دېب اؤیلش برابریده اولر قیته‌دن بې‌غبار و بختیار بۆلیشنی شونده‌ی آرزو قیلدیلر که، اؤز آرزولریگه بندی بۆلیب اونگه الهي توس بېردیلر، شو اینتیلیش یۆلیده عبادتخانه‌لر تیکله‌دیلر. اؤز غایه‌لری و آرزولری‌نینگ رؤیابگه چیقمسلیگیگه ایشانیب توریب، کۆز یاشلری بیلن اونی الاهیلشتیردیلر، اونگه سجده‌لر قیلدیلر. لېکن اؤشه مسعود دَملرگه قَیتیش امکانی توغیلیب، کیم-دیر: «اونگه قَیتیشنی ایسته‌یسیز می؟» - دېب سۆره‌سه، اولر، شبهه‌سیز، باش تارتگن بۆلردیلر.

اولر مېنگه: «هه، بیز یالغانچیمیز، ظالم و عدالتسیزمیز، بیز بونی بیله‌میز، اؤز حالیمیزگه ییغله‌یمیز، بونینگ اوچون عذاب چېکه‌میز. احتمال که، بیز اؤزیمیزنی آخرتده برچه‌میزنی سۆراققه توتووچی حکمدن کۆره قتّیقراق جزالرمیز. لېکن بیزده علم-فن بار، بیز اونینگ یاردمیده قیته‌دن حقیقتنی ایزله‌یمیز، بیراق اېندی اونی آنگلی روشده قبول قیله‌میز. بیلیم تویغودن یوکسکراق، حیاتنی انگلش حیات‌نینگ اؤزیدن یوکسکراق! علم بیزگه دانالیک بخش اېته‌دی، دانالیک قانونلرنی کشف قیله‌دی، بخت قانونلرینی بیلیش اېسه بخت‌نینگ اؤزیدن عالیراق!»، - دېدیلر. بو گپلردن کېین اولرنینگ هر بیری اؤزینی بدترراق یامان کۆریب کېتدی، باشقه‌چه یۆل توتیش اولرنینگ قۆلیدن کېلمسدی. هر کیم اؤز شخصیگه شو درجه‌ده ببریلدی که، بوتون کوچی بیلن باشقه‌لر شخصینی یېرگه اوریشگه اینتیلدی، بلکه حیاتینی هم شونگه قربان قیلدی.

قوللیک پیدا بۆلدی، آدملر حتا اؤز اېرکی بیلن قول بۆله باشلشدی. کوچسیزلر کوچلیلرگه بجان و دل اطاعت اېتدیلر، چونکه ینه هم کوچسیزلرنی اېزیشده کوچلیلر اولرگه یاردم ببرردیلر. اولر آره‌سیدن روحانیلر یېتیشیب چیقدی، کۆز یاشلر بیلن خلققه یوزلنیب، اولرنینگ مغرورلیکلری، معیارنی، اویغونلیکنی یۆقاتیب قۆییشگنی، شرم-حیانی اونوتیشگنی حقیده وعظ-نصیحت اؤقیدیلر. آدملر اېسه اولرنی مسخره قیلیشدی یا که تاشلر بیلن اوریشدی. مقّدس قان سجده‌گاهلر آستانه‌سیگه تۆکیلدی. اما آره‌دن عالم حقیده جدّي باش قاتیره‌دیگنلر هم یېتیشیب چیقدی. اولر، آدملر شونده‌ی بیرلشسه که، اؤزلرینی برچه‌دن آرتیق سېوگنلری حالده باشقه‌لرگه هم خلل یېتکزمسه‌لر، شو اساسده همه اختیاري جمعیت بۆلیب یشه‌سه، دېیه اؤیله‌دیلر. بو غایه طفیلی بوتون باشلی اوروشلر کېلیب چیکدی. کوره‌شه‌یاتگنلرنینگ برچه‌سی علم-فن، تفکر و اؤز-اؤزینی اسره‌ش تویغوسی اخیری انسانلرنی تاتوو و آنگلی جمعیت بۆلیب یششگه مجبور اېته‌دی، دېب ایشاندی. شو سببلی هم اؤز یۆلی‌نینگ طنطنه‌سیگه خلل ببرمه‌سین اوچون «دانا»لر «نادان»لرنی، مذکور غایه‌نی توشونمه‌یدیگنلرنی تېزراق ینچیب تشلشگه اینتیلدیلر. لېکن انسانده‌گی اؤز-اؤزینی اسره‌ش تویغوسی هم تېزده کوچسیزلنیب قالدی. «بۆلسه، همه‌سی بۆلسین، بۆلمه‌سه، هېچ نیمه بۆلمه‌سین» دېگووچی مغرور زۆرآورلر و عشرت‌پرستلر پیدا بۆلدی. اولر مقصدلریگه اېریشیش اوچون رذیللیک‌که قۆل اوردیلر، مدعالریگه یېتالمه‌سه‌لر اؤز جانلریگه قصد قیلدیلر. ارزیمس بو دنیاده ابدي آرام آلیش اوچون یۆقلیک‌که، اؤز-اؤزینی اېمیریشگه دعوت اېتووچی دیني آقیملر یوزه‌گه کېلدی. نهایت، بو آدملر معنیسیز محنتدن تالیشدی، اولرنینگ یوزیگه عذاب-عقوبت علامتلری قلقیب چیقدی، اولر «عذاب-عقوبت - بو گۆزللیک، فقط اونده‌گینه چینه‌کم فکر بار» دېب عالمگه بانگ اوردیلر. اولر عذاب-عقوبتنی قۆشیققه سالیب کویله‌دیلر. مېن ندامت چېکیب اولرنینگ آره‌سیده یوردیم، اولرنینگ حالیگه ییغله‌دیم و اولرگه، احتمال که، حلی یوزلریگه عذاب نقصی اورمه‌گن، بې‌گناه و گۆزل بۆلگن پیتلریده‌گیدن آرتیقراق مِهر قۆیدیم. مېن گناهگه باتگن بو توپراقنی آلدینگیدن کۆپراق سېویب قالدیم. سببی - اونده

غم-اندوه پیدا بۆلدی. اې واه، مېن غم-المنی ازلدن یخشی کۆررديم، لېکن فقط اۆزيم اوچون. اولرگه اېسه رحميم کېلېب ييغلرديم. مېن اميدسيزليک‌که توشيب، اۆزيمنی عيبلب و لعنتلب، اولرگه يوزلنديم: «بولر همه‌سينی مېن، يالغيز مېنينگ اۆزيم قيلديم، سيزلرگه فحشنی، مرضنی، يالغاننی مېن، مېن آليب کېلديم». ينه اولرگه: «مېنی خاچگه پرچينلب قۆيينگلر»، - دېب يلينديم و خاچنی قنده‌ی يسشنی اۆرگتديم. مېن اۆزيمنی اۆلديرالمسديم، بونگه قُربيم يېتمسدی، مېن اولر قۆليدن جبر کۆريشنی، بو قييناقلرده قانيم سۆنگگی تامچيسيگچه تۆکيليب بيتيشينی ايستردیم. اما اولر نوقول مېنينگ اوستيمدن کولرديلر. آخری اولر هم مېنی تېلبه‌گه چيقرديلر. بيراق اولر مېنی آقله‌ديلر، مېندن فقط اۆزلريگه کېره‌کلی نرسه‌لرنی‌گينه آلگنلرينی، بو واقعه‌لر رۆی بېرمسليگی ممکن اېمسليگينی ايتديلر. آخری مېن اولرگه خوف توغديره‌ياتگنيمنی، اگر تيليمنی تييمه‌سم، جِنّيخانه‌گه قمب قۆيه‌جکلرينی معلوم قيلديلر. شونده قيغو-الم يوره‌گيمنی چنان هم سيقدی که، مېن، حاضر اۆله‌من، دېب اۆيله‌ديم و شو چاق، شو چاق اويغانيب کېتديم.

حلی، تانگ آقرمه‌گن، ساعت آلتيلر اېدی. مېن اۆشه کَوچيمده اويغانديم. شمع يانيب ادا بۆليبدی، کېپتان‌نينگ اوييده‌گيلر هم اوخلشيبدی، همه ياق سوو قويگندېک آسوده. مېن فوق العاده بير تعجب بيلن اۆرنيمدن آتيليب توردیم. مېن حلی هېچ قچان بونه‌قه اله‌هله‌مه‌گن، حلی بيرار مرته کوچيمده، مثلاً، شونده‌ی اوخلب قالمه‌گن اېديم. شو چاق، توريب اېندی‌گينه اۆزيمگه کېلگن پيت بيردن تۆپّانچه‌مگه کۆزيم توشدی - تپ-تيار، اۆقلنگن. لېکن مېن بير لحظه‌گه اونی اۆزيمدن چېتگه سوريب قۆيديم. آ، اېندی مېن يششيم کېره‌ک، يششيم! مېن قۆللريمنی کۆتريب منگو حقيقتگه ندا قيلديم، يۆق، ندا قيلمه‌ديم، ييغله‌ديم. وجوديمنی چېکسيز بير هيجان قمره‌دی. هه، مېن اېندی يششيم و ترغيب اېتيشيم کېره‌ک! ترغيب اېتيش حقيده مېن شو آنده‌ياق، بير عمرگه عهد قيلديم. لېکن نيمه‌نی؟ حقيقتنی! اخير، مېن اونی، اونينگ بوتون شان-شوکتينی اۆز کۆزلريم بيلن کۆردیم.

مېن اۆشندن بېری ترغيباتدن تۆخته‌مه‌يمن. بوندن تشقری، اوستيمدن کوله‌ديگنلرنی باشقه‌لردن کۆپراق سېوه‌من. نېگه بونده‌ی - مېنگه ناعيان. ميلی، شونده‌ی بۆله‌وبرسين. آدملر ايتيشيچه، مېن حلی هم اده‌شيب يورگن اېميشمن، يعنی اولر: «حلی هم اده‌شيب يورگن بۆلسنگ، بو ياغی نيمه بۆله‌دی؟» - دېماقچی. تعيين گپ که، مېن حلی کۆپ اده‌شه‌من، او ياغی بلکه بوندن هم بدتر بۆلر. البته، قَی يۆسينده، قنده‌ی سۆزلر و مثاللر بيلن ترغيب اېتيشنی اۆرگنگونچه، مېن حلی کۆپ ينگليشه‌من، چونکه بو آسان ايش اېمس. مېن-کو او حقيقتلرنينگ همه‌سينی کوندېک روشن کۆريب توريبمن، لېکن، بريبير، کيم هم ينگليشمه‌يدی، دېيسيز. ينه شونيسی بار که، اصليده متفکردن تارتيب اشدّي قراقچيگچه همه هم بير منزلگه باره‌دی، يا که هېچ بۆلمه‌سه اينتيله‌دی، فقط تورلی يۆللر بيلن. بو - اېسکی حقيقت. فقط ينگيليگی شونده که، مېن اېندی بوتونله‌ی يۆلدن آزيب کېتيشيم ممکن اېمس. چونکه مېن حقيقتنی کۆرديم، مېن اۆز کۆزلريم بيلن کۆرديم و بيلديم که، آدملر بېرده يشش قابليتينی يۆقاتمه‌ی توريب کمالاتگه و بختگه يېتيشيشی ممکن. مېن رذيللیک آدملرنينگ طبيعي حالتی اېکنليگيگه ايشانالمه‌يمن، ايشانيشنی ايسته‌مه‌يمن هم. اولر اېسه عيناً منه شو ايشانچيمدن کوله‌ديلر. اخير، قنده‌ی قيليب مېن بونگه ايشانمه‌ی، مېن اونی عقل بيلن کشف اېتگنيم يۆق، بلکه رۆی-راست کۆرديم-کو، اونينگ جانلی صورتی مېنينگ يوره‌گيمنی منگوگه فيض‌ياب اېتدی-کو. مېن اونی شونده‌ی مکمل بير بوتونليکده کۆرديم که - اونينگ آدملر آره‌سيده طنطنه قيليشی ممکن اېمسليگيگه ايشانالمه‌يمن. شونده‌ی اېکن، مېن قنده‌ی قيليب بوتونله‌ی ينگليشيب کېتيشيم ممکن؟! البته، وقتی بيلن او يان-بو يانگه سل-پل آغيب کېتيشيم ممکن، لېکن بو حال اوزاق دوام اېتمه‌يدی. کۆرگنلريم‌نينگ جانلی صورتی دايما مېنينگ بيلن بيرگه بۆله‌دی و مېنی همېشه تۆغری يۆلگه باشلب توره‌دی. آ، مېن اېندی بردممن، ساغلاممن، کېره‌ک بۆلسه، مينگ‌گه هم کيريشيم ممکن. بيله‌سيز می، مېن اوّليگه اولرنی يۆلدن آزديرگنيمنی يشيرماقچی بۆلديم، اما

بو مېنینگ خطایم اېدی، مېن بیرته خطاگه هم یۆل قۆییب اولگوردیم. بیراق حقیقت یالغانگه تاییب کېتەیاتگنیمنی مېنینگ قولاغیمگه شیپشیدی، مېنی خطادن اسرەب، تۆغری یۆلگه سالدی.

خۆش، قندەی قیلیب جنت یرەتیش کېرەک - مېن بونی بیلمەیمن، چونکه سۆز بیلن افادەلب بېرالمەیمن. اۆشه توشدن سۆنگ مېن سۆزلریمنی، هېچ بۆلمەسه، اولرنینگ اېنگ ضرورلرینی اونوتیب قۆیدیم. بو هم میلی. مېن بریبیر یۆلگه توشەمن و هاریش نیمەلیگینی اونوتیب اولرگه برچەسینی سۆزلب بېرەمن، زېرا، یخشی بیان اېتیب بېرالمەسم-ده، هر حالده مېن اونی اۆز کۆزلریم بیلن کۆردیم. منه بو مسخرەبازلر اېسه توشونمەیدی، «توش کۆرگن، تېلبه، الەهلەگن، گللیوتسیناتسیه!» - دېیدی. اېه! اخیر، شو هم عقلدن می؟ تغین اولر کۆکرەگیگه اورەدی-یه. توش اېمیش. خۆش، توش نیمه اۆزی؟ بیزنینگ حیاتیمیز-چی، توش اېمس می؟ نیمه دېسنگیز، دېنگ؛ میلی، بولر هېچ قچان عملگه آشمەسین، جنت هېچ قچان یرەلمەسین، مېن بریبیر ترغیب قیلەوبرەمن. لېکن اصلیده بو جوده عادي نرسه: بیر کون، بیر ساعتنینگ اۆزیده همه ایشلر جاییده بۆلیشی ممکن. مهمی - اۆزگەلرنی هم اۆزینگیزدېک سېوه آلیش! کۆردینگیز می، اېنگ مهم نرسه نیمه اېکن! بار-یۆغی شو، باشقه هېچ نیمه کېرەکمس: نری یاغیگه قندەی یۆل توتیشنی اۆشه زهاتییاق اۆزینگیز تاپیب آلەسیز. گپ آرەسیده ایتیشیم کېرەک که، بولر همەسی اېسکی حقیقت. اونی میلیون اېمس، بیلیون مرتەلب تکرارلەگنلر، اۆقیگنلر، لېکن اولر عملگه آشمەدی. «حیاتنی انگلش حیاتنینگ اۆزیدن، بخت قانونلرینی انگلش بختنینگ اۆزیدن عالیراق» - منه شو فکر بیلن کورەشیش کېرەک. مېن کورەشەمن هم. فقط اگر همه خواهلەسه، شو زهاتییاق برچەسی اۆنگلنەدی.

او کیچکینه قیزچەنی مېن ایزلب تاپدیم... میلی، مېن کېتدیم! مېن کېتدیم!